

RADIOGRAFIA ATACURILOR ASUPRA ORGANIZAȚIILOR SOCIETĂȚII CIVILE ȘI APĂRĂTORILOR DREPTURILOR OMULUI DIN REPUBLICA MOLDOVA

1 IANUARIE 2024 – 28 FEBRUARIE 2025

RADIOGRAFIA ATACURILOR ASUPRA ORGANIZAȚIILOR SOCIETĂȚII CIVILE ȘI APĂRĂTORILOR DREPTURILOR OMULUI DIN REPUBLICA MOLDOVA

1 IANUARIE 2024 – 28 FEBRUARIE 2025

Această publicație a fost produsă cu sprijinul financiar al Fondului canadian pentru inițiative locale (CFLI) în cadrul proiectului „Protejarea societății civile și a apărătorilor drepturilor omului pentru o societate mai democratică”, implementat de Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM). Conținutul prezentat este responsabilitatea exclusivă a CRJM și nu reflectă neapărat viziunea CFLI.

CUPRINS

INTRODUCERE	5
REZUMATUL PRINCIPALELOR CONSTATĂRI ÎN 2024.	7
RADIOGRAFIA ATACURILOR 2024	10
CATEGORIA 1: Acuzății privind „influența externă” prin finanțare	10
CATEGORIA 2: Discreditarea și delegitimarea activității OSC-urilor și ADO	12
CATEGORIA 3: Asimilarea OSC-urilor cu partidele politice și insinuarea unui „control ocult” asupra statului.	19
CATEGORIA 4: Atacuri directe împotriva presei independente și jurnaliștilor	24
CATEGORIA 5: Utilizarea structurilor paralele (GONGO-urilor) și campanii de dezinformare	31
CATEGORIA 6: Atacuri bazate pe ideologia conservatoare și stigmatizarea grupurilor vulnerabile	33
LISTA ORGANIZAȚIILOR SEMNATARE	39

INTRODUCERE

Radiografia atacurilor asupra organizațiilor societății civile (OSC), jurnaliștilor și apărătorilor drepturilor omului (ADO) din Republica Moldova reprezintă un efort comun de documentare a informațiilor și evenimentelor care afectează și deteriorează mediul de activitate al acestora. Prezenta radiografie este la a 8-a ediție și acoperă perioada 1 ianuarie 2024 – 28 februarie 2025¹. Analize similare au fost prezentate pentru perioada 2016-2017², 2018³, 2019⁴, 2020⁵, 2021⁶, 2022⁷ și 2023⁸.

În sensul prezentului document, prin „atacuri” se înțeleg declarațiile și acțiunile persoanelor publice, inclusiv demnitari, politicieni, formatori de opinie, creatori de conținut digital, care au drept scop discreditarea sau subminarea activității OSC-urilor, jurnaliștilor și ADO. Un element comun al acestor atacuri este prezentarea OSC-urilor, jurnaliștilor și ADO într-o lumină negativă, prin insinuări, etichetări, asocieri cu subiecte controversate care generează reacții puternice în societate, acțiuni de intimidare și/sau hărțuire, denigrări publice și amenințări sau inițierea unor procese judiciare abuzive (SLAPP).

De cele mai multe ori, aceste atacuri pot lua forma unor campanii de dezinformare, cum ar fi publicarea unor articole sau titluri în mass-media, postări pe rețelele de socializare, mesaje distribuite prin aplicații de comunicare, în special cele anonime, canale de știri, declarații în cadrul unor evenimente publice, conferințe de presă sau live-uri pe rețele, preluate ulterior în diverse media.

Activitatea de monitorizare și documentare a atacurilor a fost necesară în contextul în care un număr semnificativ de OSC-uri, jurnaliști și ADO devin ținta numeroaselor acțiuni de discre-

¹ Deși analiza atacurilor fusese inițial planificată pentru anul 2024, am extins exercițiul pentru a include și atacurile declanșate în urma suspendării USAID din 25 ianuarie 2025, având în vedere impactul semnificativ al acestui eveniment asupra mediului de activitate al societății civile.

² Radiografia atacurilor asupra organizațiilor neguvernamentale din Republica Moldova, septembrie 2016 - decembrie 2017, disponibilă la: https://crjm.org/wp-content/uploads/2018/02/2018-02-21_radiografia-atac-ONGs_fin.pdf.

³ Radiografia atacurilor asupra organizațiilor neguvernamentale din Republica Moldova, ianuarie - decembrie 2018: http://crjm.org/wp-content/uploads/2019/03/2019-03-19-timeline-atac-OSC_2018_final.pdf.

⁴ Radiografia atacurilor asupra organizațiilor neguvernamentale din Republica Moldova, ianuarie - decembrie 2019: <https://crjm.org/radiografia-atacurilor-asupra-organizatiilor-societatii-civile-din-republica-moldova-in-2019/6679/>.

⁵ Radiografia atacurilor asupra organizațiilor neguvernamentale din Republica Moldova, ianuarie - decembrie 2020: <https://crjm.org/radiografia-atacurilor-asupra-organizatiilor-societatii-civile-din-republica-moldova-in-2020/19034/>.

⁶ Radiografia atacurilor asupra organizațiilor neguvernamentale din Republica Moldova, ianuarie - decembrie 2021: <https://crjm.org/radiografia-atacurilor-asupra-organizatiilor-societatii-civile-si-a-aparatorilor-drepturilor-omului-din-republica-moldova-in-2021/7551/>.

⁷ Radiografia atacurilor asupra organizațiilor societății civile și apărătorilor drepturilor omului din Republica Moldova, ianuarie - decembrie 2022: <https://crjm.org/radiografia-atacurilor-asupra-organizatiilor-societatii-civile-in-2022/16416/>.

⁸ Radiografia atacurilor asupra organizațiilor societății civile și apărătorilor drepturilor omului din Republica Moldova, ianuarie - decembrie 2023: https://crjm.org/wp-content/uploads/2024/05/Radiografia-atacurilor-2023_upd.pdf.

ditare și denigrare, în special după ce acestea au susținut procese de reformă, au promovat procesul de integrare europeană, drepturile omului, în special ale grupurilor minoritare sau dezavantajate, și/sau au beneficiat de finanțări din fonduri externe pentru realizarea acestor activități.

Scopul documentului este de a evidenția narativele false și de a combate atacurile orchestrate, solicitând autorităților publice, politicienilor și altor actori relevanți să înceteze aceste acțiuni și să garanteze un mediu sigur și liber pentru desfășurarea activității acestora. În același timp, documentul oferă OSC-urilor, jurnaliștilor și ADO un cadru pentru formularea unor reacții coerente și argumentate la astfel de atacuri, contribuind la consolidarea solidarității și cooperării între reprezentanții societății civile.

Fenomenul atacurilor asupra societății civile nu este o problemă izolată pentru Republica Moldova, ci reprezintă deja o tendință în țările cu un nivel de democrație fragil. Această constatare a fost confirmată și de Raportorul Special al Organizației Națiunilor Unite (ONU) pentru Apărătorii Drepturilor Omului în timpul vizitei sale oficiale efectuate în Georgia în 2023⁹. Metodele și instrumentele folosite pentru aceste atacuri devin din ce în ce mai sofisticate și răspândite¹⁰. **Una dintre numeroasele consecințe negative ale acestor acțiuni este constrângerea și determinarea OSC-urilor și a activiștilor civici să se autocenzureze sau să devină mai puțin activi**¹¹. Bazându-ne pe experiența altor state din regiune, putem afirma că stigmatizarea OSC-urilor poate fi un precursor al unor acțiuni de persecutare din partea agenților statului¹².

Inițiativa de a documenta și monitoriza aceste atacuri este inspirată din Ungaria¹³, țară al cărei mediu asociativ se confruntă cu provocări similare de câțiva ani. Documentul este elaborat și prezentat de organizațiile semnatare indicate la sfârșitul radiografiei, care au colaborat la colectarea datelor.

Informațiile incluse în document au fost obținute din sursele mass-media disponibile online și din rețele de socializare sau alte platforme de comunicare publică. Monitorizarea și documentarea atacurilor au fost efectuate pe tot parcursul anului 2024 și primele două luni din 2025. Monitorizarea nu se prezintă a fi exhaustivă.

În cazul în care dețineți o informație care poate fi catalogată drept un atac la adresa OSC-urilor, aceasta poate fi transmisă la adresa contact@crjm.org, pentru a fi inclusă în următorul raport de monitorizare.

Lista semnatărilor este indicată la sfârșitul documentului.

⁹ Raportul Raportorului Special al Organizației Națiunilor Unite (ONU) pentru Apărătorii Drepturilor Omului, 30 octombrie – 7 noiembrie 2023, vizită în Georgia: <https://srdefenders.org/country-visit-report-georgia/>.

¹⁰Balfour R., Bouchet N., Document de politici "Supporting Civil Society in Eastern Europe and the Western Balkans: Old and New Challenges", 2018, GMF Europe Program, disponibil la: <https://www.gmfus.org/news/supporting-civil-society-eastern-europe-and-western-balkans-old-and-new-challenges>.

¹¹Amnesty International, "Laws designed to silence: The global crackdown on civil society organizations" (2019) ACT 30/9647/2019, p. 2, disponibil la: <https://www.amnesty.org/download/Documents/ACT3096472019ENGLISH.PDF>.

¹²Buyse A., "Squeezing civic space: Restrictions on civil society organizations and the linkages with human rights", 2018, The International Journal of Human Rights, 22:8, p. 966-988, disponibil la: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13642987.2018.1492916>.

¹³The Hungarian Helsinki Committee, Timelines of governmental attacks against NGOs, November 17, 2017, disponibil online: <https://helsinki.hu/en/timeline-of-governmental-attacks-against-ngos/>.

REZUMATUL PRINCIPALELOR CONSTATĂRI ÎN 2024

Atacurile asupra organizațiilor societății civile (OSC), jurnaliștilor și apărătorilor drepturilor omului (ADO) în Republica Moldova în anul 2024 s-au menținut la un nivel comparabil cu cel din anul 2023, continuând să fie intens propagate prin diverse canale de comunicare.

Rețelele sociale precum **Facebook, YouTube și TikTok**¹⁴ rămân principalele platforme utilizate pentru diseminarea acestor atacuri, fiind folosite pentru a răspândi informații false și narative menite să discrediteze sectorul asociativ. **În paralel, canalele de Telegram** au cunoscut o creștere semnificativă pe parcursul ultimului an, rămânând în topul celor mai utilizate și atractive platforme de informare pentru cetățenii Republicii Moldova. **Datorită anonimatului și lipsei de reglementare**, Telegram permite în continuare **distribuirea rapidă și în masă a conținutului fals, manipulator și stigmatizator**. Absența unor mecanisme clasice de responsabilizare face dificilă combaterea dezinformării și protejarea organizațiilor societății civile împotriva campaniilor orchestrate de denigrare.

Atacurile înregistrate pe parcursul anului 2024 s-au concentrat în jurul unor evenimente semnificative, precum **alegerile prezidențiale și referendumul constituțional** din toamna anului 2024, **concursul pentru funcția de procuror general**, precum și **festivalul anual al Comunității LGBT+** din Moldova, „Moldova Pride”¹⁵. La începutul anului 2025, odată cu anunțul privind suspendarea activității finanțării externe din fonduri federale SUA, a crescut numărul atacurilor la adresa organizațiilor care beneficiau de sprijin financiar, în special din partea Agenției SUA pentru Dezvoltare Internațională (USAID). În același timp, atacurile au fost strâns corelate cu subiecte precum reforma justiției, având ca țintă OSC-urile și reprezentanții acestora care au promovat sau s-au implicat activ în acest proces. Organizațiile media și jurnaliștii de investigație care au desfășurat anchete referitoare la foști sau actuali demnitari și politicieni implicați în presupuse cazuri de corupție, în special în perioada electorală, au fost, de asemenea, ținta multor dintre aceste atacuri.

OSC-urile au fost în continuare „demonizate” pentru că ar promova interese străine și că ar beneficia de resurse financiare externe considerabile și de „acces privilegiat” la mass-media, parteneri de dezvoltare, structurile puterii și organizațiile politice internaționale. De asemenea, acestea sunt frecvent acuzate că s-ar afla în spatele tuturor reformelor din țară, percepute de anumite grupuri ca „eșecuri”. O altă acuzație recurentă este aceea că OSC-urile ar acapara funcții publice cheie în diverse instituții ale statului, exercitând astfel o influență mai mare decât partidele. În plus, unele ONG-uri continuă să fie asociate cu conceptul de „GONGO” (Government-Organized Non-Governmental Organizations), adică organizații non-guvernamentale presupus create sau finanțate de guvern pentru promovarea propriilor interese politice, distorsionând astfel conceptul de societate civilă autentică.

¹⁴Sondaj IRI: De unde se informează moldovenii? <https://agora.md/2024/07/17/sondaj-iri-de-unde-se-informeaza-moldovenii-facebook-youtube-si-tiktok-principalele-aplicatii-media-utilizate>.

¹⁵Raportul privind situația drepturilor persoanelor LGBT+ în Republica Moldova, anul 2024, disponibil la: https://gdm.md/wp-content/uploads/2025/01/Raport-GENDERDOC-M-2024_romana.pdf

În 2024, s-a constatat și apariția unei noi metode de discreditare și vulnerabilizare a mediului asociativ din Moldova – înființarea unor ONG-uri care, deși se prezintă ca având scopuri sociale, educaționale sau de divertisment, sunt de fapt instrumente ale unor grupuri politice (de exemplu, ONG-ul Evrazia¹⁶). Aceste organizații acționează ca sateliți ai unor partide sau persoane politice cu agende ascunse, deturnând activitatea civică și promovând interese politice.

În 2024, mai multe OSC-uri și instituții media independente din Republica Moldova au fost ținta unor atacuri frecvente. Printre OSC-urile vizate s-au numărat Institutul de Politici și Reforme Europene (IPRE), Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM), Comunitatea WatchDog și Fundația Soros Moldova (FSM), criticate pentru presupusa promovare a intereselor străine, accesarea fondurilor externe și influențarea procesului decizional, inclusiv privind reforma justiției și evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor. IPRE a fost atacat în contextul scandalului legat de accesarea ilegală a datelor personale în timpul concursului pentru funcția de procuror-șef al PCCOCS. CRJM a fost etichetat drept „arhitect al reformei eșuate din justiție” și acuzat de influență în procesul de evaluare externă prin foștii săi membri implicați în comisiile de evaluare. FSM a fost acuzată de promovarea unor interese oligarhice și de destabilizarea țărilor prin corupție și nerespectarea Constituției. WatchDog a fost vizat de acuzații privind finanțarea externă, fiind catalogat drept o organizație care „ar trebui eliminată” din Republica Moldova.

În paralel, organizații media independente precum Ziarul de Gardă (ZdG), Nokta.md, Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI), Europa Liberă, TV8 și Jurnal TV au fost atacate pentru presupusa părtinire și asociere cu „guvernarea”, fiind acuzate că reflectă realitatea politică într-un mod favorabil autorităților și că sunt finanțate de parteneri externi. Atacuri au fost lansate și împotriva apărătorilor drepturilor omului, precum jurnaliștii documentariști Viorica Tătaru și Andrei Captarenco, directoarea Ziarului de Gardă (ZdG), Alina Radu, jurnalista de investigații Mariana Rață, editorul Nokta.md, Mihail Sirkeli, jurnalistul TV8 Ștefan Bejan, precum și jurnalista ZdG, Felicia Ganev. Aceștia au fost atacați cu diverse etichetări reprobabile.

Printre politicienii care au răspândit informații tendențioase și denigratoare despre OSC-uri și reprezentanții acestora se numără: Ion Ceban, primarul general al municipiului Chișinău, Vasile Bolea, deputat al grupului parlamentar „Victoria/Pobeda”, Bogdan Țîrdea, deputat al Blocului Socialiștilor și Comuniștilor din Moldova (BSCM), Vlad Filat, fost prim-ministru al Republicii Moldova, Igor Dodon, fost președinte al Republicii Moldova.

Printre cele mai atacate instituții media s-au numărat TV8, Jurnal TV, Europa Liberă și Ziarul de Gardă, ai căror jurnaliști au fost etichetați în mod denigrator. Aceste instituții au fost acuzate că, sub pretextul combaterii propagandei străine, promovează, de fapt, interesele partenerilor de dezvoltare care le finanțează. Într-o declarație publică, Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI) a subliniat că „lipsa unor măsuri eficiente și rapide de contracarare a generat un climat de impunitate și a încurajat perpetuarea acestor practici distructive”.

¹⁶Ziarul de Gardă, articol intitulat „Ambasadorii Eurasiei” pe „Teritoriul Copilăriei”. Cum zeci de copii din R. Moldova au ajuns să-și petreacă vacanța în tabăra de „reeducare” a copiilor ucraineni, în cadrul unui program finanțat de „Eurasia” lui Ilan Șor”, disponibil online: <https://www.zdg.md/investigatii/ancheta/ambasadorii-eurasiei-pe-teritoriul-copilariei-cum-zeci-de-copii-din-r-moldova-au-ajuns-sa-si-petreaca-vacanta-in-tabara-de-reeducare-a-copiiilor/>

La 20 octombrie 2024, în Republica Moldova a avut loc primul tur al alegerilor prezidențiale, concomitent cu referendumul republican constituțional privind aderarea la Uniunea Europeană. În această perioadă, atacurile împotriva OSC-urilor și a organizațiilor de media independente s-au intensificat semnificativ, fiind parte a unei campanii agresive de discreditare. Cele mai vizate au fost instituțiile media și jurnaliștii care documentau și investigau subiecte sensibile, precum fraudă electorală, corupția și fluxurile financiare suspecte asociate unor grupuri de interese politice. Aceștia au fost ținta unui val continuu de calomnii, campanii de dezinformare și atacuri directe din partea unor candidați la funcția de președinte. Pe fondul acestor presiuni, jurnaliștii s-au confruntat cu obstacole serioase în accesul la informații-cheie despre candidați și uneori chiar reticențe în acordarea de interviuri, iar unii dintre aceștia au fost acuzați de părtinire și lipsă de profesionalism.

Pe 20 ianuarie 2025, președintele SUA, Donald Trump, a emis un ordin executiv prin care a dispus sistarea finanțării pentru programele de asistență externă ale Statelor Unite. Implementarea acestuia de către Departamentul de Stat, pe 24 ianuarie 2025, a condus la oprirea tuturor formelor de sprijin financiar pentru proiectele de dezvoltare internațională. Printre instituțiile afectate s-a numărat și Agenția SUA pentru Dezvoltare Internațională (USAID)¹⁷, unul dintre cei mai importanți donatori la nivel global. Pe 3 februarie 2025, Elon Musk, numit de președintele Trump în fruntea nou-înființatului Departament de Eficiență Guvernamentală (DOGE), a anunțat intenția de a închide complet USAID. Într-o declarație publică, Musk a calificat organizația drept „criminală” și a susținut că aceasta „trebuie să moară”, justificând astfel oprirea finanțării¹⁸.

Decizia a avut un impact semnificativ la nivel global, având în vedere că USAID este cel mai mare donator internațional. În Republica Moldova, unde SUA reprezintă principalul partener de dezvoltare, suspendarea fondurilor a afectat OSC-urile, instituțiile media și numeroase întreprinderi, care se bazau pe sprijinul financiar pentru implementarea proiectelor sociale și de dezvoltare.

Odată cu suspendarea activității USAID, a crescut numărul atacurilor la adresa organizațiilor care beneficiau de sprijin financiar american, consolidând narativele conspiraționiste despre „influența externă” asupra Republicii Moldova. Campaniile de denigrare s-au intensificat, vizând în special organizațiile societății civile și instituțiile media independente, cu precădere cele beneficiare ale programelor USAID, fiind acuzate că servesc interese străine, iar, prin această asociere, activitatea lor a fost prezentată drept „criminală”.

¹⁷Ziarul de Gardă, articol intitulat „SUA suspendă finanțarea programelor externe de asistență. Trump a ordonat revizuirea acestora”, disponibil online: <https://www.zdg.md/stiri/sua-suspenda-finantarea-programelor-externe-de-asistenta-trump-a-ordonat-revizuirea-acestora/>.

¹⁸Agora, articol intitulat „Elon Musk: „USAID este o organizație criminală. Trebuie să moară”, disponibil online: <https://agora.md/2025/02/03/elon-musk-usaid-este-o-organizatie-criminala-trebuie-sa-moara>.

RADIOGRAFIA ATACURILOR 2024

CATEGORIA 1.

Acuzații privind „influența externă” prin finanțare

O parte dintre atacurile din 2024 s-au axat pe ideea „influenței externe”. Acest narativ sugerează că finanțarea internațională ar fi un mod de a submina suveranitatea statului, iar OSC-urile care beneficiază de astfel de fonduri ar servi agende străine. În unele discursuri, se propagă chiar ideea că sprijinul financiar oferit de partenerii de dezvoltare reprezintă un mecanism de „control politic ocult”. În realitate, finanțarea externă urmează proceduri transparente, supuse auditului și reglementărilor legale, iar implicarea organizațiilor societății civile în proiecte susținute de donatori externi ajută la consolidarea democrației și a statului de drept. Aceste acuzații apar frecvent atunci când OSC-urile scot la iveală nereguli în instituțiile publice sau promovează reforme necesare. În loc să se răspundă la criticile de fond, se recurge la strategia etichetării drept „agenți străini” care urmăresc interese ascunse.

11 mai 2024

Fostul vice-ministru de externe, Valeriu Ostalep, participând la emisiunea „7 zile” a postului TV Cinema 1, a comentat evenimentele din Georgia legate de protestele împotriva legislației care restricționează activitatea ONG-urilor. Declarațiile acestuia au fost preluate de portalul online de știri noi.md.

Ostalep a declarat că evenimentele din Georgia „demonstrează cât de mult pot influența ONG-urile politica în fostele țări ale Uniunii Sovietice”, sugerând că acestea ar avea o agendă ascunsă și ar reprezenta interese externe. De asemenea, a lăsat să se înțeleagă că protestele georgienilor sunt organizate și conduse de mediul asociativ din această țară.

24 iulie 2024

Editorialistul Vladislav Bordeianu [a publicat](#) pe portalul online noi.md un articol în care a atacat Fundația Soros Moldova și alte OSC-uri, folosind termenul „soroșei”, pentru a desemna politicienii pro-occidentali și ONG-urile care, în opinia sa, acționează „în detrimentul propriei țări”. Autorul îi descrie pe aceștia ca fiind „lipsiți de principii”, „devoratori de granturi” și promotori ai unei politici prooccidentale și adesea anti-moldovenești, ai drepturilor LGBT și ai educației sexuale în școli. În opinia sa, aceștia influențează politica națională prin accesul la mass-media, ambasade și structurile puterii, controlând astfel „mijloacele de informare în masă și încasările financiare externe”.

Articolul citează declarațiile deputatului Bogdan Țirdea, care susține că „soroșei” sunt asociați cu „război, sărăcie, pierderea teritoriilor și trădarea patriei” și că aceștia destabilizează țările prin corupție și nerespectarea Constituției. Potrivit lui, în Ucraina, Armenia, Georgia și România, „rețeaua Soros” ar fi infiltrat structurile de stat, urmărind interesele oligarhiei transnaționale inclusiv prin privatizarea resurselor statului, vânzarea terenurilor agricole către străini, închiderea școlilor și spitalelor.

Articolul mai afirmă că ONG-urile din Moldova, pe care autorul le numește „soroșei noi”, sunt implicate activ în viața politică a țării, „susțin favoriții, organizează hăituirea politică a oponentilor” și beneficiază de acces privilegiat la mass-media, ambasade, structurile puterii și organizațiile politice internaționale. Potrivit autorului, aceste organizații ar avea capacitatea de a distruge sau ridica orice politician ori instituție a statului, iar rețeaua de ONG-uri din Moldova ar forma o „armată postmodernă” de „mercenari ai războiului informațional”, menținând astfel „mecanisme de presiune directe” ale Occidentului asupra politicii naționale.

La final, autorul a exprimat speranța că „tipii drăguți cu rucsacuri și adidași” vor începe, în cele din urmă, „să lucreze pentru propria țară” după experiența acumulată în „instituțiile lui Soros”.

Notă: Acest articol reprezintă o formă clasică de dezinformare și propagandă, bazată pe retorici conspiraționiste, manipulare și stigmatizare a societății civile. Demonizarea ONG-urilor și promovarea ideii că acestea servesc interese străine subminează legitimitatea activităților acestora, afectând în mod direct spațiul civic și libertatea de asociere în Moldova.

21 octombrie 2024

Fostul primar al municipiului Bălți și candidat la funcția de președinte al Republicii Moldova, Renato Usatîi, a lansat atacuri la adresa societății civile și a mass-mediei în cadrul unui [briefing de presă](#) în contextul alegerilor prezidențiale din 20 octombrie 2024.

Acesta a acuzat WatchDog și pe directorul executiv, Valeriu Pașa, că ar fi primit „peste 70 000 de euro” din exterior pentru a-l discredita și pentru a promova referendumul privind integrarea europeană. De asemenea, a calificat ONG-urile drept „mizerii” și a susținut că acestea ar trebui eliminate de pe teritoriul Republicii Moldova.

CATEGORIA 2.**Discreditarea și delegitimarea activității OSC-urilor și ADO**

Un alt tip de atac frecvent întâlnit la adresa OSC-urilor constă în acuzații de „inutilitate” și „lipsă de competență” la adresa OSC-urilor, ADO și jurnaliștilor, deseori însoțite de etichetări peiorative. Simultan, există și rețele de dezinformare care răspândesc mesajele defăimătoare. Adesea, se apelează la canale anonime de Telegram, bloguri obscure sau conturi false pe rețelele de socializare. Aceste instrumente răspândesc acuzații grave, insultând persoane ori instituții, cu scopul de a slăbi credibilitatea sectorului asociativ. În lipsa unor mecanisme eficiente de reglementare pentru platformele digitale, astfel de campanii de dezinformare pot avea un impact puternic, alimentând neîncrederea și confuzia în societate față de activitatea OSC-urilor în mod special.

Tot aici intră și încercările de a minimaliza aportul real pe care societatea civilă îl are în promovarea reformelor: de la monitorizarea cheltuirii banilor publici și a reformei justiției, până la protecția drepturilor omului.

29 februarie 2024

Politicianul Dinu Plîngău a [publicat o postare](#) pe pagina sa de Facebook în contextul [încetării concursului](#) pentru funcția de procuror general. [Concursul a eșuat](#) din cauza depunctării nejustificate a unui candidat de către un membru al CSP, care ulterior și-a dat demisia.

În postare, politicianul a afirmat: *„Anularea concursului (...) este o rușine națională și o reconfirmare a eșecului ONG-iștilor de a reforma justiția moldovenească.”*

Notă: Este sugerat eronat că OSC-urile sunt responsabile de reformarea justiției. Aceste afirmații denaturează rolul OSC-urilor, care, de fapt, monitorizează și susțin implementarea reformelor, oferind expertiză independentă și promovând transparența. În plus, astfel de declarații erodează încrederea publicului în organizațiile societății civile, care joacă un rol esențial în promovarea democrației și în apărarea interesului public.

4 martie 2024

Primarul Chișinăului, Ion Ceban, a publicat pe pagina sa de Facebook o [postare intitulată](#): *„Oamenii așteaptă o alternativă competentă, nu niște ONG-iști iresponsabili.”*

Postarea a fost însoțită de un fragment video din [emisiunea UNinter-viu](#) din aceeași zi, în care primarul a lansat mai multe atacuri și afirmații denigratoare la adresa societății civile. Acesta a declarat: *„(...) există nevoie de o alternativă competentă, oameni care să se priceapă în ceea ce fac, nu să vină de prin niște ONG-uri, pentru care n-au dus responsabilitate deloc (...) care n-au fost responsabili absolut de nimic în viața lor (...) sunt oameni de pe nicăieri, oameni care toată viața au fost pe la coffee-break-uri și n-au furnizat nimic; ei deschid gura și deja te ia groaza de ce prostii vorbesc sau ce politici propun.”*

11 martie 2024

Membru al Asociației Jurnaliștilor Români de Pretutindeni (AJRP) și directorul Revistei „ACASĂ”, Nicolae Josan, a publicat pe contul său de Facebook o [postare critică](#) la adresa societății civile din Moldova. Acesta a învinuit reprezentanții mediului asociativ autohton că majoritatea sunt „niște spălători de bani publici, niște șmecheri, de obicei plagiatori de materiale preluate chiar din internet, astfel, câștigând zeci de mii de euro pe niște teme și probleme banale, neimportante, autorii acestor proiecte fiind niște legume fără curaj și caracter.” A mai adăugat că, în Moldova, „s-a profanat și sensul de „societate civilă” atribuit și acestor spălători de bani publici.”

Notă: Recunoaștem dreptul la libera exprimare și la formularea opiniilor critice, însă astfel de generalizări sunt periculoase. Atribuirea calificativelor dure și ofensatoare majorității exponenților societății civile nu doar că denaturează realitatea, dar și subminează încrederea publicului în rolul OSC-urilor.

13 martie 2024

Deputata Alla Darovannaia a publicat pe contul său de Facebook o [postare referitoare la audierea repetată](#) de către Comisia Vetting a judecătorului Ion Chirtoacă, candidat la funcția de membru al Consiliului Superior al Magistraturii (CSM). La aceste audieri, la inițiativa judecătorului au fost chemați părinții săi, pentru a răspunde la întrebări legate de mijloacele financiare ale familiei.

În textul postării, deputata a afirmat că persoanele menționate au fost nevoite „să combată falsurile fabricate și lansate de către mizele PAS de la CRJM, CSM, CNA, Președinție și tot așa mai departe.”

Criticile aduse sunt lipsite de argumente, iar astfel de atacuri, venite din partea unui ales al poporului, sunt iresponsabile.

14 martie 2024

Canalul anonim de Telegram „Casa de Nebuni”, cu circa 10.000 de abonați, a [publicat o postare](#) însoțită de o fotografie a lui Vladislav Gribincea, fost director de program în cadrul CRJM. Postarea conținea expresii licențioase, insinuând că domnul Gribincea ar fi estorcat fonduri de la partenerii de dezvoltare, pretinzând că susține reforma justiției, în timp ce scopul său real ar fi fost contrar.

Atacul urmărește să denigreze o persoană individuală, precum și în general imaginea organizațiilor societății civile, să reducă încrederea publicului în acestea și să compromită rolul lor în promovarea reformelor.

25 martie 2024

Canalul anonim de Telegram „Casa de Nebuni” a [publicat o postare](#) însoțită de o captură de ecran a unei postări a Consiliului Superior al Magistraturii (CSM), care anunța consultarea de către Institutul pentru Politici și Reforme Europene (IPRE) a Notei sale analitice privind sistemul E-justiție și digitalizarea justiției. În textul postării, autorul a catalogat IPRE drept „gunoaie de ONG precum și CRJM”, menționând că sunt „sugativi de fonduri europene și americane care discreditează tot de ce se apucă să facă”.

Pe 26 martie 2024, o [postare identică](#), însoțită de aceeași captură de ecran și text, a fost publicată pe Facebook de avocatul Mihai Constantin Gafton.

26 martie 2024

Anatol Chirilov, presupus administrator al mai multor canale de Telegram anonime, participant activ în mediul online pe segmentul reformei justiției, a [publicat o postare](#) pe pagina sa de Facebook în care a lansat mai multe acuzații la adresa fostului reprezentant al societății civile, Vladislav Gribincea. În text, acesta a insinuat că Gribincea ar exercita o influență nejustificată asupra reformei justiției și a calificat CRJM drept „una dintre cele mai ineficiente organizații în domeniul justiției”.

Chirilov a făcut aluzii ironice privind redenumirea Ministerului Justiției în „Ministerul CRJM” și reforma justiției în „Nostra Famiglia Gribincea”. Postarea a inclus critici asupra activității CRJM, insinuând că asociația ar fi responsabilă de reforma justiției.

Aceste declarații, formulate într-un ton denigrator și batjocoritor, fiind lipsite de suport probatoriu, urmăresc să discrediteze sectorul asociativ per ansamblu, insinuând influențe și interese personale în procesul reformei justiției, pentru a compromite rolul sectorului asociativ în consolidarea statului de drept.

8 aprilie 2024

Canalul de Telegram „Casa de Nebuni” a distribuit o postare a canalului de Telegram „Republica Unirii”, prin care a fost insultat fostul reprezentant al societății civile, Vladislav Gribincea, numindu-l „groparul justiției” și „prost”.

În aceeași zi, politiciană Victoria Furtună, fostă procuroră anticorupție, a [publicat o postare](#) pe pagina sa de Facebook în care a adus acuzații la adresa unor fondatori ai CRJM, insinuând că aceștia ar fi responsabili atât pentru starea precară a justiției, cât și pentru fraudă bancară din 2014. Aceeași postare a fost dublată și pe [canalul ei de Telegram](#).

Furtună a comparat reforma justiției în derulare cu cele din trecut, susținând că aceiași actori – persoane fizice și organizații neguvernamentale, printre care CRJM – ar fi fost implicați. Ea i-a menționat nominal pe Vladislav Gribincea, Nadejda Hriptievschi și Ion Guzun, acuzându-i că reforma justiției din perioada 2012–2014 s-ar fi finalizat cu fraudă bancară. Politiciana nu a oferit însă nicio probă sau explicație clară care să justifice o presupusă legătură între activitatea celor vizați și fraudă bancară.

Postarea a fost formulată într-un ton polemic, acuzator și lipsit de susținere factologică, urmărind să discrediteze atât activitatea societății civile, cât și procesul de reformă a justiției.

14 mai 2024

Anatol Chirilov, presupus administrator al mai multor canale de Telegram anonime, a [publicat o postare](#) în care a descris pe scurt esența scrisorii procurorii-șefe anticorupție, Veronica Dragalin, ce vizează un fost membru al Comisiei Pre-Vetting și al celei de Vetting al procurorilor, Tatiana Răducanu. Chirilov a afirmat că „Comisia Pre-Vetting este parte a „OPG-ului” (*n.r., abreviere din limba rusă pentru grup criminal organizat*) CRJM.”

Această declarație face parte dintr-o serie de atacuri menite să insinueze că CRJM influențează procesul de evaluare externă a judecătorilor și procurorilor, precum și comisiile responsabile de acest proces. Atribuirea gratuită a calificativului de „grup criminal organizat” unei asociații obștești afectează grav imaginea întregului sector asociativ, discreditând rolul și misiunea organizațiilor neguvernamentale într-o societate democratică.

Tot în aceeași zi, pe canalul de Telegram „Casa de Nebuni” au fost publicate două postări în același context, în care CRJM a fost numit „Organizație Criminală” ([postare 1](#), [postare 2](#)).

14 – 15 mai 2024

În perioada 14-15 mai 2024, pe canalele de Telegram și pe rețelele sociale au apărut mai multe postări care vizau CRJM, în contextul demisiei Tatiane Răducanu, fostă judecătoare la CSJ, membră a Comisiilor de Pre-Vetting și Vetting. Aceasta și-a anunțat demisia pe 14 mai 2024, la scurt timp după ce procurora-șefă a Procuraturii Anticorupție, Veronica Dragalin, a publicat o scrisoare în care anunța că Procuratura Anticorupție a inițiat un proces penal împotriva doamnei Răducanu pe motivul unor suspiciuni de legături cu Veaceslav Platon și Ilan Șor. Suspiciunile se bazează exclusiv pe o corespondență dintre două persoane controversate, datând de acum 10 ani.

În cererea sa de demisie, Tatiana Răducanu a respins acuzațiile, afirmând că acestea sunt nefondate. [CRJM a emis o declarație](#) în care a subliniat că publicarea unor informații dintr-o cauză penală este ilegală.

În postările apărute în spațiul public, s-a făcut referire la faptul că Tatiana Răducanu a fost anterior președinta Consiliului de Administrare al CRJM, iar CRJM a fost denumit „[organizație criminală](#)” care eventual „[fac un sac de bani ca să fugă din țară](#)”.

De asemenea, la 15 mai 2024, portalul de știri Telegraph.md a [publicat un articol](#) în care a făcut referire la declarația CRJM, acuzând organizația că ar fi „*capturat justiția pe orizontală și verticală, în special Comisiile de Vetting*”, la comanda PAS și a președintei Maia Sandu.

16 – 19 mai 2024

În cadrul [emisiunii „Cabinetul din umbră”](#) de la Jurnal TV, președintele CRJM, Ilie Chirtoacă, a fost atacat de fostul ministru al Justiției, Fa-dei Nagacevschi, care a susținut că „*CRJM este unul dintre arhitecții reformei eșuate din justiție*”. Acest segment al emisiunii a fost ulterior republicat de mai multe surse.

Mihai Stratulat, doctor, vicepreședinte al Partidului Puterea Oamenilor și care se prezintă drept creator digital, s-a numărat printre cei care au [distribuit materialul](#), făcând referire la Tatiana Răducanu și la alți foști membri ai CRJM care în prezent ocupă funcții în instituții publice sau în Comisiile de Vetting. În postarea sa, el a acuzat CRJM că ar fi „*o structură bine organizată și infiltrată în structurile de stat*”, atribuindu-i eșecul reformei justiției.

În contextul scrisorii procurorii-șefe anticorupție, Veronica Dragalin, din 14 mai 2024, privind insinuările publice adresate fostei judecătoare CSJ și membre a Comisiilor de Pre-Vetting și Vetting, Tatiana Răducanu, Procuratura Anticorupție a anunțat inițierea unui proces penal, suspectând-o de corupție, abuz de putere și afiliere cu Veaceslav Platon și Ilan Șor.

CRJM a [reacționat printr-o declarație](#) în care a afirmat că acuzațiile aduse Tatiane Răducanu au drept scop blocarea de către procurorii anticorupție a evaluării proprii lor integrități, o reformă pe care Veronica Dragalin a declarat public că nu o susține.

Liderul Platformei DA, Dinu Plîngău, a [publicat o poziție](#) pe Facebook în care a atacat CRJM, susținând că reforma justiției în Moldova reprezintă „*o afacere de familie a CRJM-iștilor*”, pe care îi consideră „*un grup care nu mai poate fi numit ONG*” și care își promovează membrii și rudele în funcții-cheie în stat. De asemenea, a acuzat CRJM că ar fi fost „*alături de Plahotniuc și Candu*” în reformarea procuraturii, pentru ca ulterior să o declare „*capturată de regimul oligarhic*”. Postarea a fost ulterior [republicată](#) și de unul dintre liderii Platformei Civice Demnitate și Adevăr, Nicolae Josan.

Avocatul Adrian Tăbîrță [a publicat](#), la rândul său, o postare în care a susținut că „CRJM-iștii reformatori care sunt infiltrați peste tot” ar trebui supuși unei investigații.

Portalul de știri Telegraph.md a publicat, de asemenea, o [postare pe Facebook](#) în care a afirmat că „este imperativ ca actuala guvernare ONG-istă să desecretizeze tot ce înseamnă Vetting”, susținând că legile au fost modificate special pentru a camufla „lista CRJM-iștilor”. De asemenea, s-a făcut referire la „Guvernarea ONG”, interpretată drept „Organizația Narcomanilor Guvernamentali”, cerându-se ca justiția să fie „scoasă de sub controlul CRJM”.

Anatol Chirilov, creator de conținut, a publicat și el o [reacție pe Facebook](#) în care a susținut că Veronica Dragalin „a șters pe jos pseudo-juriștilor de la CRJM”, sugerând că reforma justiției este gestionată de persoane incompetente.

Aceste atacuri fac parte dintr-o serie mai amplă de acuzații recurente, construite pe un narativ menit să discrediteze CRJM.

16 iulie 2024

Canalul de Telegram „Casa de Nebuni” a [publicat o postare](#) în care a denigrat CRJM. Autorul postării a etichetat cu termeni injurioși activitatea CRJM. Limbajul utilizat în postare nu doar că aduce atingere demnității persoanelor vizate, dar contribuie și la degradarea discursului public prin promovarea atacurilor la persoană în detrimentul unei dezbateri constructive.

21 noiembrie 2024

Canalul de Telegram „Casa de Nebuni” a publicat [o postare](#) care conținea atacuri asupra unor reprezentanți ai societății civile care au participat la [consultările](#) pe subiectul combaterii corupției politice, organizate de președinta Republicii Moldova.

Potrivit autorului postării, Iulian Groza, directorul executiv al IPRE, este „un zero și jumătate ca tot IPRE-ele lui, în domeniul juridic”, care este în stare doar „să spele niște milioane europene pe un soft cu care lucrează procurorii, dar totodată și să acceseze datele cu caracter personal a sute mii de moldoveni”, făcând aluzii la [scandalul privind accesările ilegale ale datelor personale](#), declanșat în timpul concursului pentru funcția de procuror-șef PCCOCS în anul 2023.

Pe Ilie Chirtoacă, președintele CRJM, îl numește „prostănacul de la cel mai penal ONG din țară” și „idiotul util care nici din a 5 oară nu a susținut examenul la avocatură”.

La fel, în postare este vizat Valeriu Pașa, președintele Comunității WatchDog.MD. Autorul a criticat licențios înfățișarea lui Pașa, sugerând că nu dispune de discernământ suficient.

Notă: Recunoaștem dreptul la libera exprimare și la formularea opiniilor critice, inclusiv al celor care jignesc sau deranjează, însă anumite afirmații și etichetări depășesc această limită.

**20 – 21 noiembrie
2024**

Președintele organizației de tineret în cadrul Coaliției pentru Unitate și Bunăstare (CUB), Ion Bulgac, a publicat [o postare](#) în care a lansat un atac împotriva societății civile. Acesta a susținut că în spațiul public apar „*experți*” care fac foarte mult rău și „*nu poartă niciun fel de răspundere*” pentru aceasta. Conform autorului, aceste „*comunități de experți*” s-au transformat în GONGO-uri care „*sunt foarte implicate în procesul de guvernare*”. Acești experți „*pregătesc societatea pentru următoarele mișcări ale guvernării*”, introducând în spațiul public narațiuni, „*lansează sondaje de opinii cu erori de 10-20% și generează ‘analize’ pornind de la cifrele pe care și le-au desenat*”, „*decid cine sunt cei care pot fi unși pe lângă funcțiile de conducere*”, „*sunt surse pentru știri, ei le știu pe toate, ei pot explica orice și oricui*” și nu poartă niciun fel de răspundere.

Conform autorului, GONGO-urile reprezintă „*un instrument foarte util pentru guvernările populiste, dar sunt un mare pericol pentru sănătatea democrației pe termen mediu și lung, pentru că mimează existența unei societăți civile independente*”, referindu-se la societatea civilă din Republica Moldova. Acesta a menționat că urmează să se pronunțe și cu privire la eliminarea GONGO-urilor „*și ce avem de făcut cu toată fericirea asta de expertărie*”.

Pe 21 noiembrie 2024, Ion Bulgac a publicat o altă postare, care conține o fotografie de la consultările președintei Republicii Moldova cu reprezentanții societății civile pe tema corupției electorale. Bulgac a susținut că președinta a discutat și cu experți „*în tot-ce-este-nevoie*”. În postare este vizat, în particular, Valeriu Pașa, președintele Comunității WatchDog.MD, pe care îl numește „*expert universal*”, întrucât este „*nacealinic*” la Centrul PATRIOT (Centrul pentru Comunicare Strategică și Combatere a Dezinformării) și membru al Comisiei Naționale pentru Monopol Fiscal.

Ion Bulgac consideră că persoane precum „*domnul-supărat*” (Valeriu Pașa) ar afecta negativ percepția generală despre ce este și ce ar trebui să fie societatea civilă. Potrivit autorului, amânarea discuției privind regândirea modului de activitate a ONG-urilor ar putea duce la eventuala interzicere a acestora și la declararea reprezentanților societății civile drept agenți străini, iar vinovați de această situație ar fi „*mercenarii*”, nu și organizațiile „*sănătoase*”.

În final, Bulgac a remarcat că dezbaterile despre mercenariatul politic, „*pseudo-experti*” și GONGO-uri ar fi una în beneficiul societății civile, și nu împotriva ei.

CATEGORIA 3.**Asimilarea OSC-urilor cu partidele politice și insinuarea unui „control ocult” asupra statului**

Într-o altă serie de atacuri, se afirmă că organizațiile societății civile ar forma de fapt un „stat paralel” ori ar avea o agendă proprie, pe care o implementează printr-un „control ocult” al instituțiilor. Aceste acuzații omit faptul că OSC-urile nu au putere decizională formală; ele oferă expertiză, analize și recomandări ce pot fi preluate sau nu de către autorități. Procesul de elaborare a politicilor publice include etapa de consultare cu societatea civilă – un principiu european de bună guvernare. În realitate, decizia finală revine exclusiv instituțiilor statului (Parlament, Guvern, Consilii de specialitate), care poartă și întreaga răspundere pentru opțiunile făcute.

27 februarie 2024

[Fosta judecătoare Victoria Sanduța](#) a publicat pe pagina sa de Facebook o postare în care a sugerat că majoritatea OSC-urilor din Moldova nu sunt independente, ci servesc interesele autorităților publice.

În mesajul său, a oferit propria definiție a unui ONG, a explicat rolul acestora și a subliniat consecințele negative atunci când un ONG devine un apărător al guvernării. De asemenea, Sanduța a scris: *„Sincere Felicitări acelor oameni din societatea civilă (**puțini rămași**) cu adevărat independenți, echidistanți și critici față de acțiunile funcționarilor publici.”*

La postare a fost atașată o captură de ecran a unei alte postări de pe pagina de Facebook a Uniunii Europene în Republica Moldova, în contextul Zilei Mondiale a ONG-urilor. În comentariul său la această postare, Sanduța a solicitat clarificări privind rolul, esența și definiția unui ONG în contextul finanțării acestora.

Notă: Mesajul generalizează și pune la îndoială integritatea organizațiilor neguvernamentale din Moldova, fără a oferi dovezi concrete. Astfel de afirmații pot submina încrederea publicului în societatea civilă și pot descuraja participarea civică. Criticile nefondate pot, de asemenea, să afecteze colaborarea dintre societatea civilă și instituțiile statului, esențială pentru dezvoltarea unei societăți democratice.

9 mai 2024

Fostul prim-ministru al Republicii Moldova, Vlad Filat, a [publicat pe canalul său de Telegram o postare](#) la care a atașat o secvență video din emisiunea „Puterea a Patra”, cu participarea sa, în care a abordat subiectul protestelor cetățenilor din Georgia împotriva adoptării legislației care îngreșește abuziv activitatea societății civile din această țară.

În textul postării, Filat a indicat că, *„în Moldova nu va fi implementată acum legea privind finanțarea externă a ONG-urilor, fiindcă guvernarea actuală și ONG-urile sunt o apă și un pământ.”* Aceeași retorică a avut și în cadrul emisiunii.

În aceeași zi, această [postare a fost distribuită](#) de canalul de Telegram „Casa de Nebuni” și completată cu textul care menționează că ONG-urile din Moldova nu sunt organizații non-guvernamentale, ci „Organizații Non-Legale, parte a unui grup criminal organizat”.

Notă: Această declarație este un atac împotriva ONG-urilor, deoarece pune sub semnul întrebării independența și legitimitatea acestora, sugerând că ar fi controlate politic sau ar lucra exclusiv în interesul guvernării. Este o retorică extrem de nocivă, deoarece subminează încrederea în societatea civilă, răspândește narative populiste și distrage atenția de la problemele reale. Mai mult, politicianul lasă de înțeles că o astfel de legislație, prin care să fie îngădită activitatea societății civile, ar fi binevenită și în Moldova.

22 mai 2024

Directorul general al companiei sociologice IMAS, Doru Petruți, în cadrul [emisiunii „Puterea a Patra”](#), a acuzat reprezentanții sectorului ONG de executarea unor comenzi politice în favoarea actualei guvernări. Acesta a susținut că „în afara studiilor și sondajelor controlate și desenate de diverse ONG-uri” și forțe afiliate puterii, se observă o raritate a studiilor independente privind justiția, educația sau alte subiecte sociologice relevante.

Aceste afirmații au fost retransmise de către [portalul online noi.md](#), fiind notat că este „grav dacă actori din mediul ONG-istic se ocupă cu executarea comenzilor politice.” Declarațiile sale au fost făcute în contextul în care anterior a menționat că asupra companiei sale se exercită presiuni, deoarece sondajele realizate de IMAS ar reflecta realități care nu sunt pe placul guvernării din Moldova.

22 mai 2024

Partidul Dezvoltării și Consolidării Moldovei (PDCM), condus de fostul prim-ministru Ion Chicu, [a transmis](#) o scrisoare Curții de Conturi a Uniunii Europene, solicitând un audit privind utilizarea fondurilor europene destinate reformei justiției în Moldova. Potrivit PDCM, această reformă ar fi fost transformată de Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS) „într-o banală spălare de bani”.

Solicitarea a pus accent pe evaluarea extraordinară a judecătorilor și procurorilor, susținând că acest proces a fost gestionat de aceleași organizații neguvernamentale, în special CRJM și Institutul pentru Politici și Reforme Europene (IPRE). Conform autorilor scrisorii, aceste organizații „și-au delegat membri în cadrul comisiilor de evaluare extraordinară, inclusiv în secretariatele acestora”, ceea ce ar fi dus la grave conflicte de interese.

PDCM a afirmat, printre altele, că, din cauza implicării acestor organizații, activitatea comisiilor de evaluare a fost marcată de „scandaluri de corupție și conflicte de interese”, atât în rândul membrilor desemnați de Republica Moldova, cât și al celor numiți de partenerii externi.

22 mai 2024

Mihai Stratulat, vicepreședinte al Partidului politic Puterea Oamenilor, medic și autoproclemat creator digital, a [publicat o postare](#) în care a făcut referire la Vladislav Gribincea, la acel moment directorul Programului de Justiție din cadrul CRJM, precum și la întreaga organizație.

În postarea sa, Stratulat a susținut că „CRJM reformează justiția încă de pe timpul lui Plahotniuc”, subliniind că Vladislav Gribincea ar avea rude în poziții-cheie. Acesta a afirmat că domnul Gribincea „a trecut vettingul în 15 minute” și că și-a plasat „membrii organizației și soțiile lor atât în conducerea Comisiei de Pre-Vetting, cât și în secretariatul acesteia, în CSM, CSP și, în curând, în CSJ”.

Stratulat a criticat influența pe care CRJM ar avea-o asupra procesului de evaluare a judecătorilor, acuzând organizația că „și bate joc de judecători tineri și onești, dar vocali”, fie blocându-le accesul la funcții prin pre-vetting, fie prin inițierea unor investigații jurnalistice împotriva lor.

Aceste afirmații au fost însoțite de o fotografie a judecătoarei Victoria Sanduța, cunoscută pentru poziția sa critică față de procedura de vetting și căreia i s-a refuzat numirea până la atingerea plafonului de vârstă, fiind [eliberată](#) din funcția de judecător printr-un decret semnat de președinta Republicii Moldova, Maia Sandu, la 11 septembrie 2024.

17 iunie 2024

Victor Pruteanu, membru al Partidului politic MAN și consilier al primarului general Ion Ceban, a vizat CRJM într-o [postare pe Facebook](#), sugerând că organizația ar fi afiliată partidului de guvernare. Acesta a declarat că CRJM ar fi trebuit „să facă o radiografie a ilegalităților comise de partidul de guvernare”, oricare ar fi el, și să critice constructiv, adăugând că organizația „se descurcă mult mai bine cu criticarea celor care critică PAS-ul”.

Declarațiile politicianului au fost făcute în contextul publicării *Radiografiei atacurilor asupra organizațiilor societății civile și apărătorilor drepturilor omului din Republica Moldova în 2023*, elaborată de CRJM. Acesta a invocat exemplul Ungariei, indicat în document, țară al cărei mediu asociativ se confruntă cu provocări în lupta pentru consolidarea statului de drept și protecția drepturilor omului, ca urmare a măsurilor adoptate de partidul de guvernare după alegerile din 2010.

4 iulie 2024

În cadrul [ședinței plenare a Parlamentului](#) din 4 iulie 2024, deputatul BCS Bogdan Țirdea a lansat un atac cu insinuări împotriva mediului asociativ (min. 43), solicitând audierea ministrei justiției, Veronica Mihailov-Moraru, pentru a oferi explicații cu privire la „haosul din sistemul justiției” și politicile ministeriale în derulare.

În discursul său, Țirdea a susținut că membri ai unui ONG (fără a specifica care anume) ajung „peste noapte” să ocupe funcții în CSM și CSJ, „chiar dacă nu au lucrat o zi ca judecători”, precum și în poziții de conducere în Comisia de evaluare și Consiliul de Securitate. De asemenea, acesta a criticat evaluarea unor judecători, menționând-o pe Marina Rusu, despre care a spus că este întrebată „de unde are bani să-și întrețină copiii”, și pe Victoria Sanduța, care „de doi ani nu este numită în funcție”. Totodată, a afirmat că Alexei Paniș și Ion Chirtoacă au devenit „nume notorii prin scandalurile create” de Comisia de Vetting. Inițiativa de audiere a fost respinsă.

Notă: Discursul are un caracter critic și acuzator, fiind o reacție la numirile și evaluările recente din sistemul judiciar. Acesta țintește în membri ai ONG-urilor care, în opinia sa, ajung în funcții importante fără experiența necesară, punând sub semnul întrebării legitimitatea procesului de selecție. Aceste afirmații ar putea contribui la subminarea încrederii publice în independența și transparența reformelor din justiție. Impactul poate fi semnificativ, având în vedere că un astfel de discurs ar putea eroda încrederea cetățenilor în instituțiile care sunt menite să asigure imparțialitatea și justiția, afectând autoritatea acestor instituții și legitimitatea lor în ochii publicului.

8 iulie 2024

Deputații grupului parlamentar „Victorie”, Vasile Bolea și Vadim Fotescu, [au prezentat](#) în cadrul unui briefing amendamente la Legea cu privire la declararea averii și intereselor personale. Potrivit acestora, scopul inițiativei este de a asigura transparența activității ONG-urilor din Moldova, oferind claritate asupra fluxurilor de finanțare gestionate de acestea, precum și asupra veniturilor și averilor liderilor lor.

Conform autorilor, în prezent, „foarte multe organizații obștești domină” și „inclusiv vin cu diferite idei, inclusiv în mediul politic pentru a propune diferite reforme”. Aceștia au menționat că sunt cunoscute organizațiile din domeniul justiției care ar avea o influență semnificativă. În plus, deputatul Bolea a afirmat că „mulți din sectorul asociativ sunt astăzi la guvernare, în diferite instituții publice, inclusiv în sistemul judecătoresc”. La rândul său, deputatul Fotescu a declarat că „aceste structuri, de multe ori, au sau încearcă să aibă un impact direct asupra vieții noastre politice”.

Potrivit inițiatorilor proiectului, în condițiile în care „aceste organizații obștești sunt legate de mediul politic din țară, vin cu diferite expertize, propuneri, inclusiv elaborarea diferitor proiecte de legi”, este esențial să se cunoască „cine sunt comanditarii diferitor proiecte de legi și studii și cine execută aceste comenzi”.

Un fragment al briefingului de presă a fost publicat și pe [pagina de TikTok](#) a lui Vasile Bolea, amplificând vizibilitatea mesajului și a propunerii legislative în rândul publicului online.

Notă: Deși propunerea nu a avut o finalitate, inițiativa evidențiază tendința îngrijorătoare de a face legătura dintre activitatea ONG-urilor și sfera politică, exprimând o lipsă de încredere în finanțările externe oferite de partenerii de dezvoltare și în mecanismele de gestionare a acestora, ceea ce poate avea un efect profund negativ asupra funcționării sectorului asociativ. O astfel de inițiativă riscă să descurajeze finanțarea externă, esențială pentru multe organizații, afectând grav activitatea acestora. Mai mult, propunerea unui asemenea proiect de lege sugerează o intenție de intimidare a ONG-urilor și de discreditare publică a organizațiilor care contribuie activ la educația și dezvoltarea societății, la promovarea drepturilor omului și la consolidarea unor domenii-cheie din țară. În esență, proiectul introduce mecanisme de supraveghere și constrângere a activității societății civile, un demers periculos pentru democrația Republicii Moldova.

27 iulie 2024

Fostul viceprim-ministru și candidat la alegerile prezidențiale, Andrei Năstase, [a publicat](#) un video pe rețelele sociale în care a criticat organizațiile societății civile și presa.

Contestând organizarea simultană a alegerilor prezidențiale și a referendumului, acesta a susținut că referendumul „*nu are nicio legătură cu UE*”, calificându-l drept „*un artificiu fraudulos*” menit să faciliteze re alegerea președintelui. Năstase a afirmat că în această „*fraudă*” ar fi implicați „*bani publici enormi și finanțări externe*”, direcționate către ONG-uri și presa obedientă guvernării, fonduri care, în opinia sa, ar fi trebuit utilizate pentru îmbunătățirea nivelului de trai al cetățenilor. Declarațiile sale au fost făcute în contextul prezentării unui sondaj realizat de IMAS privind situația socio-politică și economică a țării.

15 octombrie 2024

Fostul candidat la funcția de președinte al Republicii Moldova, Andrei Năstase, [a publicat](#) pe pagina sa de Facebook o scrisoare adresată președintei Comisiei Europene, Ursula von der Leyen, procurei-șefă a Parchetului European, Laura Codruța Kövesi, pentru a solicita demararea unei investigații privind utilizarea fondurilor UE în Republica Moldova. Potrivit lui Năstase, există suspiciuni în societate „*în legătură cu modul în care aceste fonduri destinate moldovenilor sunt în realitate deturnate de cei de la guvernare prin diferite scheme ilegale*”.

Printre altele, politicianul a sugerat că mai multe ONG-uri și instituții media „*finanțate masiv*” din fonduri europene „*fac partizanat politic pentru actuala guvernare*”.

Notă: Această acuzație vizează compromiterea obiectivității și independenței acestor organizații și media, ceea ce ar putea submina încrederea publicului în activitățile lor și legitimitatea lor.

CATEGORIA 4.**Atacuri directe împotriva presei independente și jurnaliștilor**

Un capitol aparte îl constituie atacurile sistematice împotriva presei independente: jurnaliștii sunt etichetați drept „mercenari ai puterii”, „manipulatori” sau „agenți sub acoperire” ai unor interese externe. În unele cazuri, se ajunge la hărțuire online și chiar la amenințări directe. Atunci când investigațiile de presă dezvăluie cazuri de corupție sau conflicte de interese, politicienii ori diverși actori publici încearcă să discrediteze persoana jurnalistului, pentru a minimaliza impactul dezvăluirilor. Această retorică are un efect de „constrângere” (*chilling effect*) asupra libertății de exprimare, căci jurnaliștii pot deveni mai reticenți în a investiga subiecte sensibile dacă anticipează represalii.

12 ianuarie 2024

Mihail Vlah, consilier al bașcanei Evghenia Guțul, responsabil de relația cu mass-media, într-o [transmisiune video](#) difuzată în direct pe rețeaua de socializare Facebook, a numit reporterii redacției [Nokta.md](#) „pseudo-jurnaliști vânduți” («продажные псевдо журналисты»), iar în textul care însoțește postarea a amenințat: „Cred că vine timpul când trebuie să le dăm la bot!” («Думаю наступает время когда им нужно дать по зубам!»).

Aceste declarații au fost urmate de o altă transmisiune live pe 16 ianuarie 2024, în care Vlah l-a acuzat pe Mihail Sirkeli, editorul Nokta.md, de defăimare a deputaților locali și a bașcanei, numindu-l „mâncător de granturi, nerespectatul Mihail Sirkeli”.

La 22 ianuarie 2024, redacția Laf.md a emis o [adresare publică](#) prin care a semnalat că jurnaliștii acestui portal, precum și colegii lor de la Nokta.md sunt supuși unor presiuni din partea exponenților puterii din UTA Găgăuzia, referindu-se la declarațiile lui Vlah.

La 24 ianuarie 2024, comportamentul lui Mihail Vlah a fost [condamnat de mai multe organizații neguvernamentale de media](#), care au solicitat încetarea imediată a acestor practici de intimidare și tragera la răspundere de către autorități a autorului amenințărilor.

24 ianuarie 2024

Jurnaliștii postului TV8 Viorica Tătaru și Andrei Captarenco [au fost reținuți](#) de către forțele de securitate nerecunoscute din Tiraspol, în timp ce își exercitau activitatea jurnalistică. Aceștia documentau pretensele manifestații stradale organizate de așa-zisele autorități de la Tiraspol împotriva [noii legislații vamale](#) a Republicii Moldova, în vigoare din 1 ianuarie 2024. Legea nouă a impus ca comercianții din regiunea transnistreană să achite taxe vamale pe principii generale în bugetul de stat al Republicii Moldova, în rând cu toți agenții economici din țară.

[Biroul politici de reintegrare](#) a remis o sesizare de urgență cu solicitarea eliberării imediate a jurnalistei (n.a. inițial, se cunoștea doar despre reținerea doamnei Tătaru, nu și a lui Captarenco) și oferirii posibilității revenirii în siguranță pe malul drept al Nistrului. Cazul a fost comunicat Misiunii OSCE și partenerilor externi.

[Asociația Promo-LEX](#) la fel a emis un apel public prin care a solicitat intervenția imediată pentru eliberarea jurnalistei. Asociația a condamnat acțiunile inadmisibile ale forțelor de securitate nerecunoscute din Tiraspol și a reiterat importanța fundamentală a libertății presei și a protecției jurnaliștilor.

Mai multe [asociații de media](#) de asemenea au condamnat abuzurile autorităților autoprocimate în raport cu presa și au solicitat eliberarea imediată a jurnalistei. Acestea au atenționat autoritățile constituționale asupra gravității ingerințelor aduse drepturilor și libertăților omului, atât prin încălcarea libertăților individuale, cât și prin ingerința drepturilor particulare ale jurnaliștilor.

În aceeași zi, Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale ([PCCOCS](#)) [a anunțat](#) despre pornirea unei cauze penale pe acest fapt. A notat că, în timp ce jurnaliștii documentau așa-zisele proteste, de reporteri s-a apropiat un grup de necunoscuți în uniforma așa-numitor „structuri de ordine” ale autoprocimatei autorități din stânga Nistrului, care „*au acționat cu forța, împotriva voinței victimelor, pe care i-au răpit și transportat într-o direcție nedocumentată*”. Informații adiționale cu privire la finalitatea cauzei penale intentate nu au fost ulterior identificate.

Mai târziu, s-a anunțat că [jurnaliștii au fost lăsați să plece](#). Ei au [declarat](#) că au fost interogați de către exponenții așa-zisului „*minister al securității*” timp de trei ore și că au fost eliberați cu condiția ștergerii înregistrărilor video captate în timpul documentării.

La 26 ianuarie 2024, [Avocatul Poporului](#) a venit cu o reacție la acest subiect, prin care a condamnat acțiunile ilegale față de jurnaliști și a propus convocarea Grupului de lucru sectorial pentru drepturile omului în procesul de reglementare a problemei transnistrene, în vederea discutării subiectului.

27 ianuarie 2024

Activista Olga Parzany a publicat pe pagina sa de Facebook o [secvență video a ședinței](#) din 19 ianuarie 2024 a Consiliului de observatori al furnizorului public regional de media „Gagauziya Radio Televizionu” (GRT), din care reiese existența unor elemente de cenzură la GRT.

În cadrul ședinței, jurnalista Oxana Kihayal, fostă redactoare a site-ului GRT, a reclamat că directorul executiv GRT, Vasilii Dermenji, i-a cerut să retragă o știre care releva că promisiunile unor politicieni de a asigura gaz la preț de 10 lei sunt false și manipulatorii. Totodată, a evocat că Serviciul de presă al Comitetului Executiv al autonomiei influențează conținutul editorial al GRT.

Această cauză a fost [descrisă detaliat](#) de către Nokta.md, instituție media din UTA Găgăuzia, pe 8 februarie 2024.

La 12 februarie 2024, mai multe asociații de media au [emis o declarație publică](#) prin care au condamnat orice tentativă de cenzură. Acestea au subliniat că cenzura mass-mediei este neconstituțională și se pedepsește penal. Au cerut autorităților abilitate să examineze acest caz și au îndemnat jurnaliștii să semnalizeze orice încercare de cenzură.

21 februarie 2024

În cadrul unei conferințe de presă, primarul capitalei [Ion Ceban a atacat verbal jurnalistul](#) postului TV8, Ștefan Bejan, acuzând instituția de presă unde activează că este „portavocea și pampersul” partidului de guvernare. A catalogat televiziunea ca fiind „manipulatorie” și „cu ochelari de cal galbeni”.

Cu o zi înainte, primarul a [scris pe pagina sa de Facebook](#) că „Presa Galbenă îndobitoceste populația cu știri despre pampersii guvernării eșuate”. Această reacție a apărut deoarece, potrivit lui, instituțiile media nu au răspuns invitației de a participa la inaugurarea unui bloc al unei grădinițe.

La 22 februarie 2024, mai multe asociații de media au emis o [declarație publică](#), prin care au condamnat comportamentul inadecvat al primarului Ion Ceban, manifestat prin atacuri și acuzații nejustificate la adresa presei. Asociațiile au subliniat că acesta nu este primul caz de acest fel. Comportamentul ostil a fost dezaprobat, iar primarului i s-a cerut să renunțe la astfel de practici condamnabile. Totodată, i s-a solicitat să adopte un comportament adecvat și să evite orice formă de intoleranță față de jurnaliști.

22 februarie 2024

În cadrul unor [consultări publice](#) anunțate cu o zi înainte, membrii Adunării Populare a UTA Găgăuzia, împreună cu unii membri ai Comitetului Executiv, au dezbătut o [inițiativă legislativă](#) din 4 ianuarie 2024, care propune modificări în funcționarea furnizorului public de servicii media audiovizuale Gagauziya Radio Televizionu (GRT) și introduce un mecanism de autorizare a presei online în Găgăuzia. Conform inițiativei, mass-media online ar fi obligată să obțină un act permisiv de la autoritățile UTA Găgăuzia pentru a putea activa, ceea ce este contrar Constituției.

Mai multe [organizații de media au condamnat](#) aceste tentative de subminare a libertății presei și au cerut retragerea inițiativei, subliniind că modificările propuse sunt inadmisibile. Organizațiile au recunoscut necesitatea ajustării legislației regionale privind audiovizualul, însă au considerat că reducerea cotei de difuzare a conținutului în limba găgăuză sau schimbarea structurii de conducere a GRT nu contribuie la îmbunătățirea legislației locale. Au mai subliniat că aceasta nu este prima tentativă a autorităților găgăuze de a submina independența presei, [în decembrie 2022](#) încercând să instituie un mecanism de „acreditare” a presei.

26 iunie 2024

Reportera de la Ziarul de Gardă (ZdG), Felicia Ganev, [a fost victima](#) unui comportament impropriu din partea primarului municipiului Chișinău, Ion Ceban, și a echipei sale, fiind, de asemenea, ținta unui discurs de ură și a unei campanii de hărțuire online. Incidentul a avut loc în contextul realizării unui material despre proiectele de infrastructură pluvială implementate în ultimii cinci ani în Chișinău.

Interviul a fost precedat de o solicitare oficială adresată Primăriei Chișinău de către echipa ZdG, pe 4 iunie 2024, prin care se cereau informații de interes public privind aceste proiecte. Deși Primăria a confirmat recepționarea solicitării, ZdG nu a primit un răspuns nici după 22 de zile. În lipsa unui răspuns oficial, echipa ZdG s-a deplasat la Primărie pentru a obține direct informații de la edil.

În timpul filmării materialului, primarul Ion Ceban a întrebat-o pe jurnalista ZdG dacă este inginer pentru a „*ști cum să vorbească*”, iar purtătoarea de cuvânt a Primăriei, Natalia Ixari, a negat că solicitarea ZdG ar fi fost recepționată. De asemenea, aceasta a [acoperit microfonul](#) jurnalistei, sugerând că nu dorește să fie filmată, gest perceput ca având un efect intimidant.

Ulterior, Ion Ceban [a acuzat](#) echipa ZdG că i-ar fi adresat, „*ca și în alte cazuri*”, „*întrebări manipulatorii*”, fără „*un interes real în a asculta răspunsurile oferite*”. În plus, Natalia Ixari a publicat mai multe postări acuzatoare la adresa jurnalistei, insinuând că materialul ar fi fost ghidat de rea-credință. Aceste declarații au fost urmate de mesaje instigatoare la ură și injurii [în mediul online](#).

Ca urmare a acestui caz, ZdG a [depus o plângere](#) la poliție, solicitând sancționarea contravențională a persoanelor responsabile, în temeiul art. 71 din Codul contravențional al Republicii Moldova (*Încălcarea legislației privind accesul la informație și cu privire la petiționare*). De asemenea, la 26 iunie 2024, organizațiile neguvernamentale de media [au semnat o declarație](#) prin care au condamnat comportamentul impropriu al primarului Ion Ceban și al echipei sale, precum și campaniile de hărțuire online și discursul de ură îndreptat împotriva jurnaliștilor.

21 octombrie 2024 Fostul primar al municipiului Bălți și candidat la funcția de președinte al Republicii Moldova, Renato Usatîi, a lansat atacuri la adresa societății civile și a mass-mediei în cadrul unui [briefing de presă](#) în contextul alegerilor prezidențiale din 20 octombrie 2024.

Usatîi a afirmat că actuala guvernare „a sărăcit populația, dar a îmbogățit ONG-urile” și a făcut referiri critice la jurnalista Alina Radu, precum și la publicațiile Ziarul de Gardă și Europa Liberă, pe care le-a catalogat drept „propagandiste” și „mizerabile”.

De asemenea, a declarat că TV8, Pro TV, Jurnal TV, Europa Liberă și Ziarul de Gardă sunt instituții media cărora refuză să le acorde interviuri, numindu-le „gropi de gunoi” și acuzându-le că, sub pretextul combaterii propagandei ruse, sunt finanțate de partenerii de dezvoltare.

29 octombrie 2024 La 29 octombrie 2024, în cadrul emisiunii Morari.live, jurnaliștii Gheorghe Gonța și Natalia Morari [au criticat](#) comportamentul unor colegi de breaslă, calificând „așa-zisa breaslă jurnalistică” drept „bordel”. Această afirmație a fost făcută cu referire la dezbaterile dintre Maia Sandu și Alexandr Stoianoglo, organizată în cadrul campaniei pentru alegerile prezidențiale. Gonța și Morari au subliniat că unii jurnaliști au manifestat un comportament neprofesionist și părtinitor în timpul dezbaterii, „toate accentele fiind puse pe gafele” candidatului Stoianoglo.

4 noiembrie 2024 În perioada alegerilor prezidențiale și a referendumului constituțional din toamna anului 2024, directoarea ZdG, Alina Radu, a fost [victimă](#) unei campanii de calomniere îndreptată împotriva sa și a familiei sale. Atacurile au început după publicarea, la 10 octombrie 2024, a unei investigații jurnalistice despre circulația banilor și despre modul în care oamenii care lucrează pentru Ilan Șor sunt racolați și ademniți, scopul fiind compromiterea referendumului și cumpărarea voturilor pentru candidatul la funcția de președinte susținut de Șor.

La 29 octombrie 2024, după anunțul că ZdG va publica o a doua investigație despre „susținătorii penali” ai candidatului la funcția de președinte, Alexandr Stoianoglo, a început campania propriu-zisă de denigrare a Alinei Radu și a familiei sale, care a continuat până la 3 noiembrie 2024 inclusiv. Potrivit Alinei Radu, „a curs un val continuu de calomnii de pe unele pagini obscure, amplificate de politicieni penali, de alți penali fugari, de jurnaliști mercenari”. Ea susține că postările denigratoare au fost preluate și de media rusești controlate de Kremlin.

Aceste postări au fost distribuite masiv, generând comentarii care incitau la ură pe teme precum trăsături de identitate, de gen, de vârstă, de aspect fizic, dar și acuzații false despre fapte pe care Alina Radu nu le-ar fi comis, cum ar fi pretinsul fapt că ar fi luat „bani penali” pentru achitarea studiilor fiicei sale la Universitatea Harvard. Alina Radu a subliniat că investigațiile ZdG au avut efectul cel mai bun, dar au produs daune morale semnificative asupra sa, familiei sale și asupra redacției.

În același context, fondatoarea TV8, Mariana Rață, a fost și ea atacată. În cadrul unei [postări](#), aceasta a menționat că „oligarhii și instrumentele lor au lansat un atac fără precedent asupra jurnaliștilor corecți care au vorbit și scris, cu probe, despre fraude, corupție și ilegalități” în cadrul acestei campanii electorale. Mariana Rață a menționat că intenționează să-i acționeze în judecată pentru „a cere pedepsirea celor care ne defăimează și calomniază”.

În aceeași zi, Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI) [a publicat](#) o declarație prin care și-a exprimat îngrijorarea și a condamnat ferm campaniile de denigrare și hărțuire îndreptate împotriva instituțiilor mass-media și jurnaliștilor din Republica Moldova, constatate ca fiind amplificate în contextul campaniei electorale. CJI a îndemnat jurnaliștii și instituțiile media vizate în astfel de campanii ostile să utilizeze toate mijloacele legale disponibile pentru a obține recunoașterea și remedierea prejudiciilor suferite, inclusiv prin publicarea dezmințirilor și exprimarea scuzelor publice.

22 noiembrie 2024

Jurnalista portalului de știri AGORA, Irina Soltan, a devenit ținta etichetărilor jignitoare, injuriilor și acuzațiilor nefondate și denigratoare din partea autorului canalului de Telegram „Ungureanu 112”.

Acțiunile de intimidare au început după ce jurnalista a publicat două știri. Una dintre acestea [se referă](#) la decesul unei femei în urma căderii de pe trotinetă, incident confirmat de surse oficiale, iar cealaltă [tratează](#) subiectul moderării dezbaterilor electorale, în contextul alegerilor prezidențiale din 20 octombrie 2024.

Autorul canalului „Ungureanu 112” ar fi distribuit capturi de ecran ale acestor știri, însoțite de mesaje text care nu abordau esența subiectelor, ci aduceau acuzații jurnalistei că „fură știri fără să indice sursa”. În aceste mesaje se regăseau și injurii la adresa Irinei Soltan și a redacției AGORA.

Pe 23 noiembrie 2024, mai multe organizații media [au semnat](#) o declarație în care au condamnat acțiunile administratorului canalului „Ungureanu 112”, care au fost lansate „cu scopul de a știrbi imaginea și reputația instituției media și a reporterei Irina Soltan”.

ONG-urile de media au cerut autorităților din Republica Moldova să ia măsurile necesare conform legii pentru a trage la răspundere autorii injuriilor, etichetărilor jignitoare și acuzațiilor nefondate și denigratoare la adresa presei.

9 decembrie 2024

În cadrul [ședinței operative](#) a serviciilor Primăriei mun. Chișinău, primarul general al capitalei, Ion Ceban, a insultat mai mulți jurnaliști și vloggeri de la tribuna Primăriei. Descriind deplasările sale în raioanele țării, unde este „dezastru”, primarul a invitat jurnaliștii și vloggerii „rupți de realitate” să meargă în satele și raioanele țării, numindu-i „trolliata Partidului de Acțiune și Solidaritate”, „măscărici lingecur”. Invitația a fost adresată lui Anatol Durbală („măscăricul de Durbală”), lui Cătălin Lungu („lingecur Cătălin Lungu – Zero Doi”), „tovarășilor” Nata Albot și Andrei Bolocan, „tovarășilor” (Alexandru) Cozer și Mariana Rață, „alcoolicilor” Vitalie Călugăreanu și Valeriu Pașa („specialist în toate domeniile”), dar și altor „cățeluși ai PAS-ului”.

ONG-urile de media [au condamnat](#) acțiunile primarului Ion Ceban, solicitând ca acesta să renunțe la asemenea comportament deviant și să adopte un limbaj demn și adecvat, evitând manifestarea oricăror forme de intoleranță față de jurnaliști, instituții media, dar și vloggeri. Asociațiile au reiterat că acesta nu este primul caz de acest fel.

Februarie 2025

După anunțul privind suspendarea asistenței externe din SUA, au apărut mai multe atacuri și insinuări la adresa jurnaliștilor care beneficiază de finanțare externă. Într-o postare pe Facebook, avocatul Vitali Catana a folosit un limbaj inadecvat, cerând „liste cu jurnaliști” finanțați de parteneri străini și insinuând ilegalitatea granturilor. Atacurile au vizat în special pe Cornelia Cozonac, președinta Centrului de Investigații Jurnalistice, și Alina Radu, directoarea Ziarului de Gardă. La 1 februarie 2025, în contextul unei prezentări publice, CRJM a fost etichetat de jurnaliștii unui post de televiziune afiliat lui Ilan Șor (TV5) ca fiind o organizație criminală. În paralel, la 10 februarie 2025, în timpul unui proces legat de presupusa finanțare ilegală a fostului partid „Șor”, reportera Măriuța Nistor (Ziarul de Gardă) a fost intimidată de bașcana Evghenia Guțul și susținătorii acesteia, fiind acuzată că primește bani de la „o grupare criminală”, cu referire la USAID. O situație similară a fost semnalată și de redacția CU SENS.

[OSC-urile de media](#) au condamnat ferm campaniile de denigrare îndreptate împotriva jurnaliștilor și instituțiilor mass-media, subliniind că astfel de acțiuni subminează libertatea de exprimare și dreptul publicului la informație corectă. Totodată, acestea au îndemnat jurnaliștii vizați să utilizeze toate instrumentele legale pentru a-și apăra drepturile, semnalând că intimidarea și defăimarea constituie abateri grave și trebuie sancționate prompt.

25 februarie 2025

La 25 februarie 2025, în contextul unei știri privind reacția Avocatului Poporului la [cazurile](#) de intimidare a jurnaliștilor din Găgăuzia, fostul prim-ministru Ion Chicu a [generat](#) o nouă mostră de discurs iresponsabil și subliminal, îndreptat împotriva presei. El a recurs la utilizarea injuriilor, etichetărilor jignitoare și a acuzațiilor nefondate și denigratoare la adresa redacțiilor Laf, Nokta și Ziarul de Gardă. Se întâmplă la o săptămână distanță de la [postarea](#) prin care Ion Chicu a utilizat o retorică similară în raport cu reprezentanții echipei TV8.

Printr-o [declarație publică](#), CJI și alte organizații media au condamnat comportamentul abject al politicianului Ion Chicu în raport cu mass-media și i-au cerut ex-premierului să abandoneze discursul public inadecvat prin care atacă presa.

CATEGORIA 5.**Utilizarea structurilor paralele (GONGO-urilor) și campanii de dezinformare**

O nouă metodă folosită pentru discreditarea mediului asociativ din Moldova este fondarea și folosirea unor ONG-uri care, deși pretind că au scopuri sociale, educaționale sau de divertisment, în realitate sunt instrumente ale unor grupuri politice controversate. Aceste organizații acționează ca sateliți ai unor partide sau persoane politice cu agende ascunse, deturnând sensul real al activității civice și fiind folosite pentru a promova interese politice.

Februarie 2024

La 13 februarie 2024, Ilan Șor, condamnat în Republica Moldova la 15 ani de închisoare, a anunțat [inițiativa](#) privind crearea unui așa-numit ONG „Evrazia”. Această organizație a fost prezentată ca având scopul de a aprofunda legăturile dintre Republica Moldova, Rusia și Uniunea Economică Eurasiatică, însă, în realitate, urmărea promovarea unor interese străine și deturnarea proceselor democratice din țară.

Potrivit unei [investigații jurnalistice](#) realizate de portalul anticorupție.md, prin intermediul acestui proiect, au fost organizate călătoriile mai multor tineri și profesori din Moldova, în special din regiunea Găgăuzia, la Moscova sub pretextul unui program cultural menit să aprofundeze relațiile locuitorilor regiunii post-sovietice. În esență, aceste activități aveau drept scop influențarea percepției cetățenilor asupra orientării geopolitice a țării, subminarea parcursului european și în special compromiterea referendumului constituțional din toamna anului 2024.

Mai grav, potrivit mărturiilor unor participanți la aceste vizite, aceștia erau solicitați să transporte înapoi în Moldova sume de bani de aproximativ 1 000 USD per persoană, bani care cel mai probabil erau utilizați pentru finanțarea activităților politice, iar pentru acest serviciu persoanele fiind remunerate suplimentar cu 100-150 USD. Această practică evidențiază clar caracterul ilegal al acestui așa-zis ONG și modul în care structurile asociative sunt deturnate pentru scopuri obscure, afectând integritatea societății civile și subminând democrația.

Această organizație mai era folosită pentru organizarea mitingurilor și protestelor cu caracter politic pe plan național, menite să creeze instabilitate și să submineze încrederea în instituțiile democratice. Totodată, prin intermediul acestei platforme se urmărea construirea unei rețele de influență pentru promovarea intereselor oligarhilor fugari în Moldova. De notat că persoanele implicate în aceste activități nu participau pro-bono, ci erau remunerate, ceea ce demonstrează repetat caracterul ilegal al acestei inițiative.

Aceste informații au fost confirmate prin [raportul Serviciului de Informații și Securitate](#) privind evaluarea implicării Federației Ruse în procesele electorale din Republica Moldova în 2024-2025.

Notă: Astfel de practici sunt extrem de periculoase, deoarece afectează profund integritatea societății civile și subminează democrația. Crearea și folosirea unor ONG-uri ca instrumente pentru promovarea unor agende politice obscure discreditează munca organizațiilor veritabile, care activează pentru drepturile omului, transparență și reforme democratice. Acest fenomen erodează încrederea publicului în OSC-uri, punându-le pe toate sub suspiciune. Totodată, astfel de inițiative subminează procesele democratice, fiind utilizate pentru dezinformare și destabilizare.

CATEGORIA 6.**Atacuri bazate pe ideologia conservatoare și stigmatizarea grupurilor vulnerabile**

O serie de atacuri la adresa societății civile și a apărătorilor drepturilor omului se bazează pe idei conservatoare, prezentând ONG-urile ca fiind „anti-tradiții” și responsabile de „răspândirea propagandei LGBT+” ori de subminarea valorilor creștine. Prin astfel de discursuri, lideri politici și anumiți formatori de opinie urmăresc să asocieze sectorul neguvernamental cu subiecte care încă stârnesc reacții negative în rândul unei părți a societății, generând un puternic sentiment de respingere și neîncredere.

Prin calificarea evenimentelor și acțiunilor pro-drepturile minorităților drept „ofensă la adresa credinței” sau „amenințare la adresa familiei tradiționale”, vocile extremiste caută să divizeze populația și să transforme aceste subiecte sensibile într-un instrument de luptă politică. În realitate, protejarea drepturilor oricărei minorități constituie o obligație internațională și constituțională, iar inițiativele societății civile în acest sens vizează prevenirea discriminării, nu „distrugerea valorilor tradiționale”.

22 ianuarie 2024

Așa-zisul lider al regiunii transnistrene, Vadim Krasnoselski, [a declarat](#) anul 2024 drept „anul valorilor familiei”, urmând exemplul Federației Ruse, care a adoptat o decizie similară. Aceasta a fost motivată de dorința de a proteja tinerele generații de „valori netradiționale” ce ar putea apărea odată cu evoluția societății moderne, răspândindu-se prin mass-media, evenimente publice, proiecții de filme online și influențând tinerii să adopte relații sexuale netradiționale. În cadrul discursului său anual, în care prezenta agenda pentru anul următor, Krasnoselski a afirmat că „*Familia înseamnă părinți, soț și soție, copii, nepoți și strănepoți. Este întreaga familie, este fundamentul tuturor lucrurilor*” («Семья – это и родители, это муж и жена, это и дети, это внуки и правнуки. Это всё семья, это всё фундамент»). El a subliniat că prioritatea principală pentru anul 2024 va fi protejarea valorilor tradiționale ale familiei, consolidarea instituției căsătoriei și a fundamentelor familiei, în conformitate cu Conceptul politicii familiale de stat al regiunii transnistrene pentru perioada 2021-2026.

În acest context, organizația [Promo-LEX a constatat](#) că, la începutul anului 2024, au fost propuse modificări la șase legi care vizau interzicerea distribuției în rândul copiilor a materialelor care promovează „relațiile sexuale netradiționale” sau care „neagă valorile familiei tradiționale”. De asemenea, propunerile includ includerea website-urilor care promovează „relațiile sexuale netradiționale” în registrul paginilor interzise în regiune, precum și interzicerea conținutului din mass-media și publicitate care promovează aceste valori.

Conform noilor modificări aduse Codului contravențional, „Propaganda relațiilor sexuale netradiționale” atrage [sanțiuni](#) sub formă de amenzi începând de la 260 EUR, precum și măsuri suplimentare, cum ar fi arestul administrativ. În cazul cetățenilor străini sau apatrizilor, sancțiunile includ, pe lângă amenzi, expulzarea din regiunea transnistreană sau arest administrativ de până la 15 zile, urmat de expulzare.

Aceste măsuri reflectă o tendință tot mai evidentă de restricționare a libertății de exprimare și a accesului la informație în regiunea transnistreană. Prin sancționarea propagandei și a conținutului care contravine valorilor tradiționale ale familiei, autoritățile transnistrene par să urmărească nu doar protejarea unui anumit model de familie, dar și controlul asupra discursurilor și a accesului la informație, ceea ce ridică întrebări importante privind echilibrul între libertatea de exprimare și protecția valorilor sociale în contextul regiunii.

11 iunie 2024

În contextul Festivalului Moldova Pride din 16 iunie 2024, Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM) [a publicat](#) un articol pe pagina sa oficială, lansând atacuri împotriva comunității LGBT din Moldova. Reprezentanții partidului au descris evenimentul drept o insultă la adresa „țării noastre, poporului nostru, credinței noastre ortodoxe și tradițiilor seculare ale părinților, bunicilor și străbunicilor noștri”, acuzând comunitatea LGBT că ar impune ideologii „anti-familie” și ar atenta la identitatea națională a cetățenilor.

PSRM a catalogat Marșul Moldova Pride drept un „festival anticreștin”, o „paradă a mândriei” și un „spectacol rușinos”. Totodată, partidul a îndemnat cetățenii Republicii Moldova, alte partide politice, organizații obștești și clerul Bisericii Ortodoxe din Moldova să participe la un marș „în apărarea poporului nostru, a credinței noastre și a familiei noastre”, susținând că este necesară protejarea conceptului de „familie tradițională” și a educației spirituale a copiilor.

Aceste declarații reflectă o retorică populistă, menită să instrumentalizeze teme sensibile din societate pentru a mobiliza electoratul conservator. Atacurile PSRM împotriva comunității LGBT ignoră principiile democrației și drepturilor omului, promovând o viziune exclusivistă asupra valorilor sociale.

16 iunie 2024

În cadrul Festivalului Moldova Pride din 16 iunie 2024, au avut loc mai multe [contra-manifestații](#) agresive îndreptate împotriva reprezentanților comunității LGBT din Moldova. Printre organizatorii acestor acțiuni s-au numărat membrii grupului politic „Victorie”, creat de Ilan Șor. Contra-manifestanții s-au adunat pe strada București, îmbrăcați în costume de protecție și echipați cu recipiente pentru dezinfectare. Întrebați despre scopul acțiunii lor, aceștia au răspuns că „*își propun să curețe orașul de orice necurăție*” («мы очищаем город от всякой нечисти»), un mesaj discriminatoriu și ofensator la adresa comunității LGBT.

Un alt grup de protestatari s-a adunat în apropierea monumentului Ștefan cel Mare și Sfânt din capitală, scandând lozinci precum „Când tac ortodocșii, strigă pietrele” și „Rușine”. Aceștia purtau icoane și cruci, iar unii erau îmbrăcați în vestimentație specifică preoților, subliniind astfel opoziția lor față de evenimentul Moldova Pride dintr-o perspectivă religioasă.

Aceste contra-manifestații reflectă diviziunile profunde din societatea moldovenească cu privire la drepturile comunității LGBT și evidențiază instrumentalizarea populismului și a discursului religios pentru a justifica intoleranța. Deși libertatea de exprimare și dreptul la protest sunt principii democratice fundamentale, acțiunile care incită la ură și discriminare nu ar trebui acceptate într-un stat care și-a asumat angajamente internaționale privind protecția drepturilor omului.

18 iunie 2024

Deputații Denis Ulanov, Marina Tauber, Petru Jardan, Reghina Apostolova, Vadim Fotescu și Irina Lozovan, membri ai Partidului „Șor”, au înregistrat un [proiect de lege](#) privind aprobarea *Concepției politicii naționale pentru păstrarea și consolidarea valorilor spirituale și morale tradiționale în Republica Moldova*. Proiectul prevede măsuri care vizează reglementarea unor aspecte sociale și culturale, inclusiv definirea căsătoriei exclusiv între un bărbat și o femeie, limitarea adopțiilor doar la familii heterosexuale, interzicerea intervențiilor medicale pentru schimbarea de gen și excluderea oricărei mențiuni în documentele oficiale a altor genuri în afara celor masculin și feminin. De asemenea, acesta propune interzicerea întrunirilor și evenimentelor care promovează valori considerate netradiționale, propaganda relațiilor dintre persoanele de același gen, precum și blocarea oricărei inițiative de stat care ar putea susține astfel de valori. În plus, proiectul impune măsuri privind consolidarea rolului valorilor tradiționale în educație și interzicerea difuzării publice a informațiilor care ar putea contraveni acestei viziuni.

Consultările publice pentru acest proiect erau inițial programate pentru 10 iulie 2024, însă au fost amânate pentru o dată ulterioară nespecificată. Până la sfârșitul anului 2024, proiectul nu a fost supus dezbaterilor parlamentare.

28 iulie 2024

Fostul președinte al Republicii Moldova, Igor Dodon, [a publicat](#) pe pagina sa de Facebook un mesaj în contextul Jocurilor Olimpice din vara anului 2024, conținând afirmații cu tentă anti-europeană și homofobă. Acesta a susținut că „*Europa este cucerită de propaganda LGBT-istă și satanistă*” și a adăugat că o astfel de „*Europă perversă și anti-creștină nu ne trebuie*”, declarând că ar fi preferabil ca Moldova să rămână „*suverană, cu valori creștine și familie tradițională*”. Totodată, Dodon a afirmat că aderarea la Uniunea Europeană ar impune țării obligații precum integrarea în NATO, vânzarea terenurilor și patrimoniului național către străini și introducerea „*obligatorie a propagandei homosexuale în școli*”. Acest tip de discurs a fost promovat anterior și în cadrul emisiunii «[По Фактам](#)», precum și în alte [postări conexe](#) publicate pe pagina sa de TikTok.

Declarațiile fostului președinte sunt lipsite de fundament factologic și reprezintă un mesaj populist, menit să exploateze temerile unei părți a populației față de schimbările socio-politice și integrarea europeană. Acest tip de discurs, bazat pe dezinformare și stereotipuri, este utilizat frecvent pentru a mobiliza electoratul conservator și eurosceptic, fără a oferi argumente reale sau soluții concrete pentru viitorul țării.

28 iulie 2024

Fostul primar al municipiului Bălți și candidat la funcția de președinte al Republicii Moldova, Renato Usatîi, a lansat mai multe atacuri împotriva comunității LGBT din Moldova în cadrul emisiunii „[Puterea e în adevăr](#)”. Acesta a folosit expresii injurioase și discriminatorii, referindu-se la comunitate prin termeni precum „golubiatie” (termen peiorativ în rusă pentru homosexuali), făcând aluzie la artiști care au participat la Eurovision și care, în opinia sa, au ajuns acum și la Olimpiadă. De asemenea, a numit membrii comunității „*porcii ăștia*”, adăugând ironic că se așteaptă ca „*vreo trei ONG-uri*” să-l acționeze în judecată.

Mai mult, Usatîi a continuat cu remarci jignitoare, afirmând că dacă ar fi fost acolo, le-ar fi dat „*la Viscas ori la Pedigree Pal, la producere srazu (deodată)*” deși nu crede ca „*câinii și motanii mănâncă pi, nu, ei știu ce-i bun*”, folosind o insinuare vulgară la adresa comunității.

În urma acestor declarații, Centrul de Informații GENDERDOC-M a depus o plângere la Consiliul pentru Egalitate, însă aceasta a fost considerată inadmisibilă și redirecționată organelor de poliție, fiind deschis un proces contravențional împotriva lui Usatîi.

Astfel de declarații, venite din partea unor politicieni cu vizibilitate publică, nu doar că legitimează discriminarea și intoleranța, dar contribuie și la crearea unui climat de ostilitate și violență față de comunități vulnerabile. Folosirea unui discurs bazat pe ură în spațiul public este extrem de periculoasă, mai ales atunci când provine de la figuri politice, deoarece poate încuraja atitudini agresive și poate submina valorile democratice ale societății. Într-un stat care aspiră la respectarea drepturilor omului și a standardelor europene, astfel de derapaje ar trebui sancționate ferm pentru a preveni escaladarea intoleranței și a discriminării.

6 august 2024

Fostul președinte al Republicii Moldova, Igor Dodon, [a declarat](#) în cadrul emisiunii „Moldova Live” de la Exclusiv TV că sunt necesare mecanisme de control pentru activitatea ONG-urilor din țară. Acesta a afirmat că „*ONG-urile finanțate din extern devin o putere separată în Republica Moldova*”, având mai multă influență decât presa sau politicienii și beneficiind de „*bugete colosale, de sute de milioane*”.

Dodon a dat ca exemplu cazul Georgiei, care pe 3 iunie 2024 a adoptat [Legea privind „agenții străini”](#), inspirată din legislația Rusiei. Aceasta oferă autorităților prerogative extinse pentru verificarea ONG-urilor și instituțiilor media finanțate în proporție de peste 20% din surse externe, obligându-le să publice rapoarte financiare detaliate, să dezvăluie informații personale și sensibile și chiar comunicări private. Legea a generat proteste semnificative în Georgia și a fost criticată de Uniunea Europeană și Statele Unite pentru posibilele sale implicații asupra libertății de asociere și a societății civile.

Aceste afirmații reprezintă o încercare de a limita sustenabilitatea financiară a organizațiilor, prin impunerea unor reglementări similare celor din Rusia și Georgia, care presupun un control strict asupra fondurilor externe, inclusiv publicarea rapoartelor financiare și dezvăluirea informațiilor personale și sensibile. Astfel de reglementări sunt adesea criticate pentru că pot deveni instrumente de intimidare, care restrâng activitatea organizațiilor societății civile și a jurnaliștilor. Având în vedere poziția sa ca politician cu reprezentare parlamentară, discursul lui Dodon are un impact semnificativ, având potențialul de a influența legislația și de a limita libertatea de asociere și de exprimare a organizațiilor care primesc finanțare externă.

18 septembrie 2024 Fostul președinte al Republicii Moldova, Igor Dodon, [a publicat](#) un video în contextul alegerilor prezidențiale, în care a reiterat un discurs discriminatoriu și denigrator la adresa comunității LGBT din Moldova, contribuind totodată la răspândirea dezinformării. În declarațiile sale, acesta a susținut că, la insistența partenerilor europeni, imediat după alegeri vor fi introduse cote pentru persoanele LGBT în instituțiile de stat și că va avea loc o „*promovare masivă*” a acestei comunități în școli și grădinițe. Folosind un limbaj stigmatizant, Igor Dodon s-a referit la persoanele LGBT ca fiind „*de-aiștia*”, perpetuând astfel stereotipuri și prejudecăți. De asemenea, el a subliniat că „*noi suntem pentru familia tradițională*” și că majoritatea „*oamenilor normali din Republica Moldova*” susțin această viziune, insinuând astfel că persoanele LGBT nu ar face parte din această categorie.

Declarațiile fostului președinte nu doar că promovează discriminarea și intoleranța, dar contribuie și la crearea unui climat de ostilitate față de un anumit grup țintă. Afirmările privind presupusa impunere a cotelor LGBT și promovarea forțată a acestei comunități în educație sunt lipsite de fundament și constituie o formă de dezinformare, menită să manipuleze opinia publică în perioada electorală. Astfel de declarații sunt problematice nu doar din perspectiva respectării drepturilor fundamentale ale omului, ci și în contextul angajamentelor internaționale asumate de Moldova privind combaterea discursului instigator la ură și protejarea egalității și diversității.

21 septembrie 2024 La Comrat a avut loc [un miting](#) organizat de Mihail Vlah, consilierul bașcanului Găgăuziei, Evghenia Guțul. Evenimentul a reunit susținătorii acestuia și zeci de locuitori ai Comratului, fiind prezentat drept o acțiune împotriva „*persecuțiilor*” ortodoxe. În realitate, mitingul a fost marcat de agitație politică în favoarea oligarhului fugar Ilan Șor, de mesaje împotriva președintei Maia Sandu și a integrării europene, precum și de atacuri îndreptate împotriva comunității LGBT.

În cadrul manifestației, Ilia Uzun, adjunctul bașcanului, a calificat autoritățile de la Chișinău drept „*necredincioși*”, acuzându-le că „*propagă LGBT, homosexualitatea și sodomia*”. Protestele s-au desfășurat în contextul eforturilor deputaților din Blocul Comuniștilor și Socialiștilor, Bogdan Țirdea și Vladimir Odnostalco, care încearcă să convingă publicul din Rusia că autoritățile de la Chișinău intenționează să interzică Biserica Ortodoxă, urmând exemplul Ucrainei.

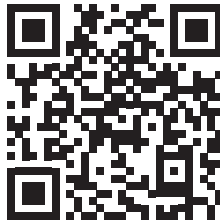
Astfel de acțiuni, în care religia este folosită ca pretext pentru promovarea mesajelor politice și a discursului de ură, sunt extrem de periculoase într-o societate democratică. Politicienii care recurg la manipulare și incitare la ură contribuie la adâncirea diviziunilor sociale și la răspândirea intoleranței, punând în pericol coeziunea socială și parcursul european al Republicii Moldova.

LISTA ORGANIZAȚIILOR SEMNATARE

(Prezentată în ordine alfabetică)

- **AO Media Alternativa (TV8)**
- **AO Pilgrim Demo (Nokta)**
- **AO Primăria Mea**
- **Asociația ADEPT**
- **Asociația Promo-LEX**
- **Centrul de Informații GENDERDOC-M**
- **Centrul de Politici și Reforme**
- **Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM)**
- **Centrul pentru Jurnalism Independent**
- **Fundația Soros Moldova**
- **Institutul pentru Politici și Reforme Europene**
- **Jurnal TV**

Documentul rămâne deschis spre semnare.

Puteți susține activitățile
de cercetare și advocacy
ale CRJM printr-o
[donație online.](#)

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

📍 str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

☎️ +373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

✉️ contact@crjm.org
🌐 www.crjm.org

📘 crjm.org
🐦 [crjmolдова](https://twitter.com/crjmolдова)